

Motion till riksdagen 2024/25:3405

av **Håkan Svenneling m.fl. (V)**

med anledning av skr. 2024/25:114 Strategisk exportkontroll 2024 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	2
1 Sverige ska stå upp för demokrati och fredliga lösningar	3
2 Det svenska regelverket för export av krigsmateriel	4
3 Svensk krigsmaterielexport	6
3.1 Ukraina	6
3.2 Nato.....	7
3.3 Krigförande länder i Jemen	7
3.4 Indien och Pakistan.....	8
3.5 Israel	9
3.6 Turkiet.....	10
3.7 Myanmar.....	11
3.8 Sudan	12
4 Produkter med dubbla användningsområden	12
5 Vapenimport.....	13
6 Den svenska regeringens förhållningssätt	14
6.1 En feministisk utrikespolitik.....	14

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att snarast genomföra en grundlig utvärdering av det förändrade regelverket och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inte ska godkänna följdleveranser av krigsmateriel som gäller affärer som gjordes innan det nya regelverket trädde i kraft till icke-demokratiska och krigförande länder eller till länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ta ansvar för att det förändrade regelverket också får effekt på bedömningar av krigsmaterielexporten och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) bör hänskjuta prövningen till regeringen av alla utförseltillstånd till icke-demokratiska och krigförande länder eller länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, inklusive framtida följdleveranser, för bedömning enligt det förändrade regelverket och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kommande skrivelser om strategisk exportkontroll bör redovisa enligt vilken version av lagen exporttillståndet har beviljats och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all vapenexport till de länder som deltar militärt i kriget i Jemen, följdleveranser inkluderat, bör upphöra omgående och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige skyndsamt bör ta initiativ i EU och FN för ett internationellt vapenembargo mot samtliga krigförande länder i Jemen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all vapenexport till Israel, följdleveranser inkluderat, bör upphöra omgående och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka förutsättningarna för att sikten och andra liknande produkter ska omfattas av svensk vapenexport såväl i svensk lag som i internationella överenskommelser och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör ta initiativ till ett EU-gemensamt vapenembargo mot Israel och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inte ska exportera krigsmateriel till Turkiet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en strategi för att stoppa vidareexport av krigsmateriel i strid med svenska regelverk och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en strategi för att säkerställa att militärjuntan i Myanmar inte stärks med svensk krigsmateriel och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska arbeta inom FN för ett vapenembargo mot Sudan i sin helhet och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska arbeta för att stärka de verktyg som finns inom ramen för FN:s arbete för att säkerställa att rådande vapenembargon följs och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera en utredning för att se över hur exportkontrollen av produkter med dubbla användningsområden ska kunna skärpas ytterligare och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med kriterier för att avgöra vad som räknas som allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur import av krigsmateriel kan regleras och tillkännager detta för regeringen.

1 Sverige ska stå upp för demokrati och fredliga lösningar

Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara ett land som konsekvent står upp för demokrati och folkstyre, ett land som aktivt arbetar för fred och nedrustning i världen och ett land som fördömer varje brott mot de mänskliga rättigheterna, oavsett var, av vem eller med vilka motiv de begås. Sverige har alla möjligheter att vara en sådan röst, men då krävs det att vi slutar beväpna auktoritära regimer och stater som begår allvarliga och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Om vi inte gör det är vi inte trovärdiga i vårt arbete för mänskliga rättigheter, global nedrustning, fred och jämställdhet. Vapenhandel är en politisk handel och måste hanteras som en sådan. Säkerhetspolitiska aspekter måste beaktas och det gäller export såväl som import.

Regeringens skrivelse 2024/25:114 Strategisk exportkontroll 2024 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden visar att den svenska vapenexporten befinner sig på en historiskt hög nivå. 2024 exporterade svenska företag krigsmateriel till ett värde av drygt 29 miljarder kronor. Det är den största summan någonsin och en ökning med 63 procent jämfört med föregående år.

Skrivelsen är den första sedan Sveriges inträde i Nato den 7 mars 2024. Sveriges medlemskap i Nato har påverkat svensk vapenexport. Det märks inte minst i relation till Turkiet där Sverige återigen beviljat vapenexport till landet, trots stora brister vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och respekt för folkrätten och andra länders suveränitet. I skrivelsen konstateras att under 2024 beviljades vapenexport till Turkiet för 52 miljoner kronor.

Bland köparna av svenska vapen under 2024 återfinns en rad diktaturer, krigförande stater och länder som begår allvarliga och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna.

Vi återfinner även länder som tar stora steg tillbaka i sin demokratiutveckling och där vi ser att våld och förföljelse av minoriteter och politisk opposition ökar. Den största mottagaren av svensk vapenexport under 2024 var Förenade Arabemiraten, ett land med betydande demokratiskt underskott.

Dubbelmoralen i svensk vapenexport blir tydligast i vapenexporten till de stater som krigar i Jemen. Samtidigt som regeringen talar om vikten av demokrati, fred och kvinnors rättigheter beväpnar Sverige krigförande diktaturer som systematiskt kränker kvinnors rättigheter och bombar det jemenitiska folket. Sverige kommer inte med trovärdighet att vara en röst för mänskliga rättigheter någonstans på jorden så länge denna vapenexport fortsätter.

Det dubbla förhållningssättet till Israel är också påtagligt. I skrivelsen noterar regeringen att den export som förekom till Israel under 2024 enbart bestod av följdleveranser och att när affären först gjordes betraktades inte varorna som krigsmateriel. Samtidigt är den nuvarande exporten ett faktum. Dessutom pågår en omfattande import av krigsmateriel från Israel, och så sent som 2023 slöt Försvarsmakten ett miljardavtal med Israels största vapentillverkare Elbit System. Avtalet rör en digitalisering av försvarets kommunikationssystem.

Regeringens hyckleri är tydligt. Det går inte att i ena stunden prata om vikten av demokrati och mänskliga rättigheter och i andra stunden sälja vapen till några av världens mest auktoritära länder.

2 Det svenska regelverket för export av krigsmateriel

Det nya regelverket för export av krigsmateriel trädde i kraft 2018. Syftet var att skärpa exportkontrollen av krigsmateriel gentemot icke-demokratiska stater. Dessvärre har inte förändringarna haft avsedd effekt. Sverige exporterar fortfarande vapen till diktaturer och länder som gör sig skyldiga till allvarliga övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. Skrivelse 2024/25:114 Strategisk exportkontroll 2024 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, är den sjätte statistiska sammanställning som redogör för ett helt år med det nya regelverket från 2018, som innehåller de förändrade riktlinjerna. Dessa riktlinjer inkluderar mottagarlandets demokratiska status, respekt för mänskliga rättigheter, exportens påverkan på en rättvis och hållbar utveckling i den mottagande staten, följdleveranser och internationell samverkan. Den mottagande statens demokratiska status uttrycks vara den viktigaste ändringen.

Det är nu tydligt att det nya regelverket inte haft någon större effekt. Vänsterpartiet ser fortsatt positivt på att underlaget innehåller mer information än tidigare år eftersom det ökar transparensen och öppenheten kring vapenexporten. Att den svenska exporten till icke-demokratiska stater fortgår visar dock på att regelverket har varit helt tandlöst när det gäller att sätta stopp för export till diktaturer och andra länder med omfattande demokratiska brister. Av all vapenexport 2024 gick mer än en tredjedel, 37 procent, till icke-demokratiska stater.

Det befintliga regelverket har framför allt två stora luckor. Den första handlar om att regelverket bara gäller tillstånd för nya affärer som ingåtts efter den 15 april 2018. Alla affärer som anses ha en koppling till affärer som beviljades innan villkoret på demokrati trädde i kraft kan klassas som s.k. följdleveranser och därmed undkomma den nya tillståndsprövningen. Följdleveranser kan handla om reservdelar, ammunition eller helt nya

system av samma typ som tidigare levererats. Följdleveranser har ingen tidsgräns utan kan fortsätta hur länge som helst. Det pågår exempelvis följdleveranser till system som ursprungligen levererades från Sverige för 30–40 år sedan, enligt Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Följdleveranser har länge varit ett av de största kryphålen i den svenska vapenexportregleringen och innebär att exporten kan fortsätta trots att inga helt nya affärer tillåts. En lagstiftning som inte inkluderar följdleveranser blir verkningslös om syftet är att sluta exportera vapen till krigförande och icke-demokratiska stater. Där kan t.ex. nämnas de tillstånd för följdleveranser till Israel som ISP beviljat under 2024.

Den andra luckan i regelverket är att det inte innebär ett stopp av export till icke-demokratiska stater utan att brister i den demokratiska statusen enbart ska påverka bedömningen och utgöra ”hinder” för export. Om det sedan anses finnas ”avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen” kan export ändå beviljas. Ställningstagandet att inte stödja och legitimera odemokratiska och förtryckande regimer kan därmed åsidosättas om andra intressen anses väga tyngre i bedömningen. Ett tydligt exempel är hur Sveriges ansökan om Natomedlemskap påverkat vapenexporten till det odemokratiska Turkiet.

Vänsterpartiet anser att det är under all kritik att det regelverk som tog sju år att arbeta fram och som den dåvarande regeringen uttryckte skulle göra ett av världens striktaste regelverk ännu striktare inte har bidragit till en minskning av svensk vapenexport till krigförande och icke-demokratiska länder som syftet var utan snarare tvärtom.

Andelen vapenexport som går till odemokratiska stater är t.o.m. markant högre åren efter att det nya regelverket trädde i kraft.

Regeringen bör få i uppdrag att snarast genomföra en grundlig utvärdering av det förändrade regelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser att problemen med det nya regelverket ligger både i dess utformning och i hur det tolkas. I bilaga 1 s. 48 i skrivelsen beskrivs hur följdleveranser har en särställning i de svenska riktlinjerna för utförsel:

Enligt riktlinjerna bör tillstånd beviljas för utförsel av reservdelar till krigsmateriel som tidigare har exporterats eller överförs med tillstånd, om det inte finns ett ovillkorligt hinder. Detsamma bör gälla beträffande speciell ammunition till tidigare levererad krigsmateriel och andra leveranser som har direkt samband med tidigare levererad krigsmateriel. Följdleveranser bör bedömas från fall till fall enligt dessa förutsättningar. De tidigare riktlinjerna gäller följdleveranser till export som godkändes före den 15 april 2018.

Vänsterpartiet menar att följdleveranser inte ska kunna ske till icke-demokratiska länder och länder som begår angreppskrig eller till länder som begår allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Framtida följdleveranser ska liksom helt nya affärer bedömas enligt det förändrade regelverket. Det skulle innebära att Sverige inte längre exporterade krigsmateriel till icke-demokratiska stater i den utsträckning som görs i dag.

Sverige ska inte godkänna följdleveranser av krigsmateriel som gäller affärer som gjordes innan det nya regelverket trädde i kraft till icke-demokratiska och krigförande länder eller till länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen ska ta ansvar för att det förändrade regelverket också får effekt i bedömningar av krigsmaterielexporten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

ISP bör hänskjuta prövningen till regeringen av alla utförseltillstånd till icke-demokratiska och krigförande länder eller länder med allvarliga och omfattande kränkningar

av mänskliga rättigheter, inklusive framtida följdleveranser, för bedömning enligt det förändrade regelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser också att transparensen kring vilken version av lagstiftningen, främst före eller efter den 15 april 2018, besluten om export lutar sig mot måste säkerställas.

I kommande skrivelser om strategisk exportkontroll bör regeringen redovisa enligt vilken version av lagen exporttillståndet har beviljats. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3 Svensk krigsmaterielexport

Under 2024 tog 58 länder emot leveranser av krigsmateriel från Sverige. Värdet på krigsmaterieexporten uppgick till drygt 29 miljarder kronor. Jämfört med föregående år ökade exportvärdet med 63 procent. Aldrig förr har svensk vapenexport nått en så hög nivå.

Under 2023 innehade 450 företag, myndigheter och privatpersoner tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel. Sedan den nya lagstiftningen trädde i kraft 2018 har antalet tillståndshavare mer än fördubblats. En orsak kan vara att ändringar i lagen om krigsmateriel innebär att ytterligare verksamhet kräver tillstånd. Det är i så fall positivt, men det bör inte förringas att den största anledningen till denna ökning är att själva vapenexporten ökat under en längre tid. Bara mellan 2023 och 2024 ökade antalet tillståndshavare med 68 stycken.

De tio största mottagarländerna för svensk krigsmateriel 2024 var Förenade Arabemiraten, USA, Brasilien, Ungern, Tyskland, Polen, Nederländerna, Indien, Storbritannien och Tjeckien. Under 2022–2024 gick ungefär 30 procent av den svenska vapenexporten till icke-demokratier, dvs. länder med stora demokratiska brister på ett eller flera områden. Under 2024 exporterade t.ex. Sverige vapen till Qatar, Saudiarabien, Thailand och en rad andra länder som enligt Freedom House klassas som ofria eller delvis ofria.

Redan före det förnyade regelverket för krigsmaterielexport rådde ett principförbud för vapenexport i Sverige. Enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel får sådan endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik. Därefter bygger tillståndsprövningen på en helhetsbedömning. Vänsterpartiet anser att säkerhets- och försvarspolitiska intressen i alltför stor utsträckning prioriteras högre än om ett land är involverat i, eller riskerar att dras in i, en väpnad konflikt eller om det förekommer allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter i landet.

3.1 Ukraina

Den 24 februari 2022 inledde Ryssland sin fullskaliga invasion av Ukraina. Anfallet var kulmen på en längre tids utveckling och skedde bara tre dagar efter att Ryssland erkänt de ockuperade områdena Donetsk och Luhansk som självständiga stater. Rysslands brutala anfallskrig strider mot folkrätten. I skrivelsen tas de svenska militära bidragen till Ukraina upp. Ukrainas folk kan inte lämnas ensamt mot den ryska militära övermakten. Med stöd i folkrätten och FN-stadgan står Vänsterpartiet bakom Sveriges både militära, ekonomiska och humanitära stöd till Ukraina. Människors rätt att leva i fred och trygghet är ovillkorlig

och varje lands möjlighet att självt få styra över sin framtid måste försvaras. Rysslands stormaktsaggression utgör ett flagrant brott mot de principer om fred, avspänning och internationellt samarbete som bör råda.

När fred och vapenstillestånd har nåtts i Ukraina är det viktigt att kvarlämnade vapen samlas in så att det även framöver råder full kontroll över de vapen som Sverige har gett till Ukraina.

3.2 Nato

I skrivelsen beskrivs hur ett svenskt medlemskap i Nato förändrar förutsättningarna för krigsmaterielexport inom det nationella regelverket. Vänsterpartiet har varit kritiskt till att det befintliga regelverket har bedömts annorlunda sedan Sverige ansökte om medlemskap i Nato. Enbart ansökan ledde till att ISP under 2022 beviljade tillstånd för följdleveranser till Turkiet, med hänsyn till ”de förändrade försvars- och säkerhetspolitiska omständigheterna”. Utan att förändra lagstiftningen var det alltså plötsligt möjligt att återigen exportera vapen till Turkiet, trots att landet så sent som 2022 gjort sig skyldigt till militära attacker i grannländerna.

Vänsterpartiet varnade tidigt för riskerna med att ansöka om medlemskap i en militär allians med bl.a. Turkiet. Att andra länder ska tillåtas diktera villkoren för svensk politik är oacceptabelt. 2022 exporterade Sverige vapen till Albanien. ISP:s generaldirektör Carl Johan Wieslander menar att sannolikt hade inte export till vare sig Turkiet eller Albanien beviljats om det inte vore för Sveriges Natoansökan (DI den 17 mars 2023).

Den 2 december 2024 överlämnade 2023 års krigsmaterielutredning betänkandet Ett modernt och anpassat regelverk för krigsmateriel (SOU 2024:77). Utredningen går bolagens intressen. Vänsterpartiet beklagar att utredningen inte hade direktiv att täppa till de luckor som finns i regleringen vad gäller det s.k. demokratikriteriet. Vi menar att det inte finns skäl att förändra det svenska regelverket på grund av medlemskap i Nato. Erfarenheterna från ansökningsprocessen visar snarare att det nuvarande regelverket behöver skärpas. Medlemskapet i Nato innebär inte några åtaganden eller krav på krigsmaterielområdet. Nato ställer t.ex. inga krav på att krigsmateriel ska införskaffas från andra Natomedlemmar. De föreslagna förändringarna i utredningen riskerar enbart att försvaga exportkontrollen och göra den ännu mer tandlös. Allierades materiel och kunande bör t.ex. inte läggas till som skäl att bevilja tillstånd. Utredningens förslag om att Sverige ska ansöka om att tillträda 2019 års avtal om exportkontroll mellan Frankrike, Tyskland och Spanien riskerar att öppna ytterligare kryphål i demokratikriteriet. Sverige måste ha en självständig politik när det gäller vapenexport, som inte styrs eller påverkas av Nato.

3.3 Krigförande länder i Jemen

I mars 2015 inledde en militärallians, under ledning av Saudiarabien, flyganfall mot huthirebellerna i Jemen, vilka i sin tur får stöd från Saudiarabiens ärkefiende Iran. Kriget i Jemen pågår fortfarande och beskrivs av FN som en av världens värsta humanitära kriser. Över 24 miljoner människor, 80 procent av befolkningen, behöver humanitärt stöd. Av dem är över 12 miljoner barn. Den koalition som strider mot huthirebellerna i Jemen består, utöver Saudiarabien, av Bahrain, Kuwait, Förenade Arabemiraten, Egypten, Jordanien, Marocko, Senegal och Sudan. Fram till 2017 var

även Qatar med i koalitionen. På Afrikas horn har lufttrum, territorialvatten och militärbaser även gjorts tillgängliga av Eritrea, Somalia och Djibouti. Sverige har sedan bombningarna av Jemen startade exporterat krigsmateriel till sex av staterna som deltar i koalitionen. Bland mottagarna av exporten 2024 finns både Förenade Arabemiraten och Saudiarabien med, båda stridande parter. Enbart under 2025 gäller det export av krigsmateriel till ett värde av över nästan 7 miljarder kronor.

Samtliga av de länder som deltar i kriget i Jemen och som mottar eller har mottagit svenska vapen är att betrakta som auktoritära stater som bryter mot de mänskliga rättigheterna. De uppfyller därmed samtliga huvudkriterier för att inte beviljas export av svensk krigsmateriel.

Trots alla additionella regelverk och skrivningar, utöver lagen (1992:1300) om krigsmateriel, fortsätter vapenexporten till dessa länder. Att Sverige fortsätter att förse icke-demokratiska och krigförande stater med krigsmateriel är allvarligt, vanhedrande och högst oansvarigt. FN:s expertgrupp i Jemen rapporterade i september 2020 att länder som exporterar krigsmateriel till de krigförande staterna inte kan säkerställa att materielen inte kommer att användas för att begå krigsbrott. Det har tidigare avslöjats att svenska vapen använts i kriget.

Det finns möjligheter inom det svenska regelverket att ge avslag till följdleveranser och dra tillbaka redan godkända vapenaffärer om det finns särskilda skäl för det. Det brutala krig som pågår i Jemen anser Vänsterpartiet är ett tillräckligt starkt skäl.

All vapenexport till de länder som deltar militärt i kriget i Jemen, följdleveranser inkluderat, bör upphöra omgående. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Europaparlamentet har antagit flera resolutioner med krav på vapenembargon mot de stater som ingår i den saudiskeledda koalitionen och enligt Europaparlamentet strider exporten av vapen till exempelvis Saudiarabien mot EU:s egna regler. Det är en tydlig signal till medlemsstaterna att sluta exportera vapen till Saudiarabien. Vänsterpartiet delar den uppfattningen och menar att regeringen bör agera i enlighet med Europaparlamentets rekommendation.

Flera internationella organisationer, däribland svenska Rädda Barnen, arbetar för ett totalstopp av export av vapen till alla parter som krigar i Jemen. Arbetet har haft vissa framgångar i Tyskland, Norge och Danmark samt nyligen i USA och Italien. Tyvärr har inte den svenska regeringen ställt sig bakom kravet. Om Sverige ställde sig bakom kravet skulle det ge stöd till FN:s generalsekreterares upprop för vapenvila och fred i en tid då alla resurser måste mobiliseras för att hindra den humanitära krisen.

Sverige bör skyndsamt ta initiativ i EU och FN för ett internationellt vapenembargo mot samtliga krigförande länder i Jemen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.4 Indien och Pakistan

Indien är världens folkrikaste land. Trots en växande medelklass domineras landet av stora klassklyftor och det hinduiska kastsystemet präglar fortfarande delar av samhället även om det officiellt är avskaffat. Hundratals miljoner människor lever i fattigdom i Indien. Varje dag dör minst 382 barn under fem år på grund av smutsigt vatten och bristande sanitet. Enligt Plan International är 70 procent av Indiens ytvatten förorenat. Det beror främst på okontrollerade utsläpp av giftigt avfall från industriområden. Även

diskrimineringen mot kvinnor och flickor är djupt förankrad på alla nivåer i det indiska samhället. Våldet mot kvinnor och unga flickor är utbrett och trots att det är olagligt med barnäktenskap är det fortfarande vanligt förekommande. Indien räknas som världens farligaste land att vara kvinna i, räknat efter bl.a. sexuella övergrepp, trafficking och sexuellt slaveri. Användandet av hemgift ökar också, vilket gör att flickor och unga kvinnor är kopplade till en ekonomisk skuld. Varje år drivs tusentals unga kvinnor till självmord efter att ha utsatts för tortyr och trakasserier kopplat till en obetald hemgift. Den demokratiska utvecklingen i Indien går påtagligt åt fel håll under premiärminister Narendra Modi. I takt med att hindunationalismen vunnit mark har intoleransen mot landets minoritetsgrupper och olik tänkande ökat.

Pakistan är ett av de minst utvecklade länderna i Asien och präglas av stora inre oroligheter. Många islamistiska grupper har vuxit sig starka: bl.a. kontrolleras gränsområdet mot Afghanistan av talibaner och följare av al-Qaida. Rättssäkerheten i landet är dålig.

Indien och Pakistan ligger sedan länge i väpnad konflikt med varandra och Sverige exporterar vapen till båda sidor. Med få undantag har Sverige exporterat vapen till både Indien och Pakistan varje år sedan 1950 och har på så sätt bidragit till att göda konflikten i stället för att bidra till avspänning. 2024 uppgick exporten till Indien och Pakistan till nästan 1 miljard kronor. Konflikten mellan Pakistan och Indien är en av de farligaste i världen eftersom båda parter har kärnvapen. Det har också framkommit att Indien har vidareexporterat svenska vapen till Myanmar, i strid mot rådande slutanvändaravtal.

Ett område som länderna strider om är Kashmir. Kashmir anses vara ett viktigt strategiskt område på grund av sina naturresurser. Flera av de stora floderna i både Pakistan och Indien har sin källa i Kashmir och kontrollen över vattenresurserna är viktig. Både Indien och Pakistan menar att de har rätt till hela Kashmir och betraktar varandra som ockupationsmakter. De avvisar även möjligheten att regionen ska få status som en självständig stat. Indien har enligt olika källor uppemot en halv miljon soldater i Kashmir. Den indiska armén i Kashmir opererar efter andra regler än i resten av landet och har anklagats för att ha begått brott mot de mänskliga rättigheterna i området. Vänsterpartiet anser att konflikten mellan de båda länderna är skäl att inte bevilja export av svensk krigsmateriel.

3.5 Israel

Israels krig mot Gaza är brutalt och folkrättsvidrigt. Sedan Hamas fruktansvärda attack den 7 oktober 2023 har över 50 000 personer i Gaza dödats av Israel. Nästan hela befolkningen, över 1,9 miljoner människor, har drivits på flykt. Majoriteten av alla sjukhus har förstörts, journalister och hjälparbetare dödas och hjälpsändningar hindras. Israels blockad orsakar ett enormt lidande och Gazaborna nekas de mest grundläggande förnödenheter, såsom vatten, mat, mediciner och elektricitet.

Israel har under decennier begått övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, folkrätten och det palestinska folket, både i Gaza och på Västbanken. Israels agerande är oförsvarligt och innebär ett enormt mänskligt lidande. Det pågår en process i Internationella domstolen (ICJ) mot Israel för att ha begått folkmord och det pågår en förundersökning inom Internationella brottmålsdomstolen (ICC). Israels premiärminister Benjamin Netanyahu är internationellt efterlyst för krigsbrott.

Att mot den bakgrunden exportera krigsmateriel och ha militära samarbeten och kontakter med Israel blir ett indirekt stöd. Vänsterpartiet anser att alla militära kontakter

med Israel omgående ska avbrytas. Avtalet med israeliska vapenföretaget Elbit som Försvarsmakten ingick den 25 oktober 2023 – mitt under bombningarna av Gaza – om köp av krigsmateriel för 1,7 miljarder kronor måste hävas. Som Israels största vapentillverkare står Elbit nära den israeliska militären. Elbits produktion har ökat, uttryckligen motiverat med att de vill stödja Israels krig i Gaza. Även det svenska företaget Aimpoints samarbete med den israeliska vapentillverkaren Emtan måste avslutas. Emtans produkter har gått direkt till israeliska bosättare som attackerat civila palestinier på Västbanken. Det finns produkter med dubbla användningsområden som kan användas både civilt och militärt, vilket öppnar upp för att t.ex. rödpunktsikten kan säljas till Israel. Det finns en risk att svenska produkter, såsom sikten, kommit bosättarrörelsen till del. Tyvärr finns det i dag produkter som inte omfattas av lagstiftningen för svensk vapenexport.

All vapenexport till Israel, följdleveranser inkluderat, bör upphöra omgående. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör undersöka förutsättningarna för att sikten och andra liknande produkter ska omfattas av svensk vapenexport såväl i svensk lag som i internationella överenskommer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser vidare att den svenska försvarsattachén i Israel bör kallas hem. Det omfattande utbyte som pågår mellan svenska försvaret och den israeliska armén måste omedelbart stoppas. Sverige ska inte vara ett land som indirekt stöder dödandet av oskyldiga civila.

Sverige och det internationella samfundet har stora möjligheter att agera mot Israels ockupation av Palestina. Att strypa vapentillförseln är ett effektivt verktyg för att sätta press på alla parter. I dag förekommer ingen vapenexport från EU till de palestinska parterna, men flera EU-medlemmar exporterar vapen till Israel. All vapenexport från EU-länderna till Israel måste upphöra.

Sverige bör ta initiativ till ett EU-gemensamt vapenembargo mot Israel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.6 Turkiet

Turkiet är ett bra exempel på det godtycke den svenska lagstiftningen medger. Turkiet är ett land som upprepade gånger brutit mot såväl mänskliga rättigheter som folkrätten. Efter ett beslut i oktober 2019 stoppades all vapenexport till landet på grund av en militäroffensiv mot Syrien. Ingen export genomfördes under 2020 eller 2021. I debatten låter det ofta som om det inte finns någon möjlighet att påverka affärerna, men sanningen är att ISP har flera olika möjligheter att stoppa vapenaffärer eller hänskjuta prövningen till regeringen som i slutändan alltid har ansvaret för den svenska vapenexporten. Det är alltså den politiska viljan som avgör. På samma sätt har man nu valt att återigen bevilja vapenexport till Turkiet – inte på grund av demokratiska framsteg, en ökad respekt för folkrätten eller att man slutat bete sig militärt aggressivt mot andra länder, utan på grund av Sveriges medlemskap i Nato.

I mars 2025 fängslades Istanbuls borgmästare Ekrem İmamoğlu, politisk motståndare och utmanare till Erdoğan, med stora protester som följd. Den svenska journalisten Joakim Medin som skulle rapportera om utvecklingen greps på flygplatsen i Istanbul, anklagad för att ha förolämpat presidenten. I skrivande stund sitter han fortfarande frihetsberövad i högsäkerhetsfängelset Marmara. Turkiets bristande respekt för demokrati och yttrandefrihet och deras vilja att tysta journalister är mycket allvarlig. Turkiet hamnar på

plats 158 av 180 i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex. Sverige ska inte handla med vapen med ett land som så grundläggande brister i sin demokrati.

Sverige ska inte exportera krigsmateriel till Turkiet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

När Turkiet angrep det kurdiskdominerade området Rojava i nordöstra Syrien 2019 fördömde EU Turkiets agerande på svenskt initiativ. Samtidigt var inte EU-länderna beredda att gå lika långt i åtgärderna mot Turkiet som den svenska riksdagen och regeringen förespråkade. I stället för ett vapenembargo mot Turkiet enades man i EU om att rekommendera sina medlemsländer att se över sin militära export. Några länder, inklusive Sverige, stoppade sin vapenexport till Turkiet samtidigt som andra länder fortsatte sin.

Sverige bör verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I en tid när respekten för folkrätten kränks av Ryssland på ett oacceptabelt och farligt sätt behöver Sverige kompromisslöst stå upp för folkrätten. Att acceptera att andra länder bryter mot densamma bara för att de är Natoländer är att undergräva den respekten.

3.7 Myanmar

Den humanitära situationen i Myanmar är mycket allvarlig. Sedan militärkuppen 2021 har tusentals civila dödats och över 1 miljon människor har tvingats på flykt. Möjligheterna att nå fram med humanitär nödhjälp är ytterst begränsade. Särskilt utsatt är folkgruppen rohingyer. FN:s råd för mänskliga rättigheter betecknar situationen i Myanmar som katastrofal.

Enligt FN har militärjuntan attackerat civila med både artilleri och flygräder. I april 2022 rapporterade Ekot om hur svenska vapen används mot civila mål i Myanmar. Under 1970- och 1980-talen exporterade Sverige granatgeväret Carl Gustaf till Myanmar. Trots att det gått flera decennier används de fortfarande av militären. Det har också avslöjats att granatgevär som exporterades till Indien i början av 2000-talet sedan skickats vidare till Myanmar, helt i strid mot det slutanvändarintyg som fanns med tillverkaren Saab. Organisationen Justice for Myanmar har rapporterat att viktiga reservdelar till granatgevären i form av tändrör exporterats vidare från Indien så sent som 2022.

EU har haft sanktioner mot export till Myanmar sedan 1996, vilka skärptes 2018 i och med de brutala övergreppen mot rohingyerna. Trots att det finns ett vapenembargo från EU mot Myanmar som Sverige är tvunget att följa används alltså svenska vapen av militärjuntan i Myanmar. Det svenska företaget Micro Systemation AB (MSAB) har också i närtid exporterat s.k. produkter med dubbla användningsområden, i form av forensisk teknik, till Myanmars polis. Den senaste bekräftade försäljningen skedde under 2019. I Myanmar är polis och militär närstående, vilket innebär att det inte går att säkerställa att tekniken endast har gått till polis. Risken finns att även sådan svensk export nu har använts för inhemskt förtryck, bl.a. mot oppositionella och mot folkgruppen rohingyer.

Regeringen bör återkomma med en strategi för att stoppa vidareexport av krigsmateriel i strid med svenska regelverk. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma med en strategi för att säkerställa att militärjuntan i Myanmar inte stärks med svensk krigsmateriel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.8 Sudan

Efter en lång tid av konflikt och två år av inbördeskrig i Sudan är den humanitära situationen katastrofal. Sedan april 2023 har över 14 miljoner människor tvingats på flykt och lever nu under mycket svåra förhållanden. Fuktansvärda krigsbrott har begåtts och civila har utsatts för direkta attacker. Många har utsatts för brutalt våld, systematiskt sexuellt våld och grova brott mot mänskliga rättigheter. Hälften av flyktingarna är barn och många är helt ensamma utan vare sig föräldrar eller andra som tar hand om dem. Sjukvården har brutit samman och mat- och vattenbristen är akut.

Konflikten underblåses av flödet av vapen in i landet. Amnestys rapport *New Weapons Fuelling the Sudan Conflict* (2024) visar hur nyligen tillverkade utländska vapen har blivit en del av kriget och hur de återfinns bland stridande på båda sidorna i konflikten. Ett av de länder som förser Sudan med vapen är Förenade Arabemiraten – den största mottagaren av svensk vapenexport under 2024.

I dag finns ett vapenembargo i EU mot Sudan, men på FN-nivå omfattar embargot endast Darfur. Det är angeläget att embargot utvidgas till att också omfatta resten av Sudan. Verktygen för att övervaka att detta följs måste också stärkas. Det är av största vikt att mottagare av svensk krigsmateriel inte exporterar dem vidare i strid med svenska regelverk och rådande vapenembargon.

Sverige ska arbeta inom FN för ett vapenembargo mot Sudan i sin helhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska arbeta för att stärka de verktyg som finns inom ramen för FN:s arbete för att säkerställa att rådande vapenembargon följs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Produkter med dubbla användningsområden

Begreppet produkter med dubbla användningsområden (PDA) avser främst föremål tillverkade för civilt bruk som kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Det kan även innefatta produkter med särskild strategisk betydelse såsom kryptosystem eller andra digitala produkter av militär relevans. Vänsterpartiet menar att lagstiftningen är alltför otydlig på flera punkter. Bland annat saknas kriterier för att avgöra vad som räknas som allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter. Se vår motion med anledning av regeringens proposition 2021/22:209 Förstärkt kontroll av produkter med dubbla användningsområden (mot. 2021/22:4695) för vidare läsning.

Regeringen bör initiera en utredning för att se över hur exportkontrollen av produkter med dubbla användningsområden ska kunna skärpas ytterligare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att begränsa tolkningsfriheten i vad som ska anses utgöra allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter finns det ett behov av en utförlig referensram.

Regeringen bör återkomma med kriterier för att avgöra vad som räknas som allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Vapenimport

I Sverige krävs inte tillstånd för att importera krigsmateriel. En grundlig analys av säkerhetspolitiska aspekter saknas i dag helt vid import av krigsmateriel. Även om det svenska regelverket för tillståndsgivning av export av krigsmateriel har många brister, och är för tillåtande, finns i alla fall ett gediget och genomarbetat regelverk. Att det inte finns någon liknande reglering när det gäller importen av krigsmateriel till Sverige är anmärkningsvärt.

Import innebär både ett stöd till det exporterande landets krigsmaterielindustri och en legitimering av landets regim. Det visar inte minst Försvarsmaktens avtal från 2023 med israeliska Elbit Systems. Avtalen sträcker sig ofta över decennier, vilket skapar ett beroende och påverkar leveranskedjorna under lång tid framöver. Historiskt har Sverige importerat vapen från Belarus.

Vi lever i ett mer sårbart samhälle. Ett mer aggressivt Ryssland och den fullskaliga invasionen av Ukraina, en nyckfull Trumpadministration i Vita huset som uttalat hot mot våra grannländer Grönland och Danmark och civila hot i form av klimatförändringar, cyberattacker, påverkansförsök och polarisering ställer krav på hela vårt totalförsvaret. Det finns ett stort behov av att stärka både det militära och det civila försvaret. Det innebär att vapenimporten kommer att öka. Det märks redan i Europa där importen av krigsmateriel ökar. Enligt beräkningar från Stockholm International Peace Research Institute (Sipri) fördubblades importen av vapen (plus 94 procent) i en jämförelse mellan perioden 2014–2018 och 2019–2023. Sverige köpte under perioden 2016–2020 krigsmateriel till ett genomsnittligt värde av ca 4,1 miljarder kronor, vilket uppgick till en tredjedel av storleken av exporten.

Sverige behöver reglera vapenimporten. Vi behöver ha ett motsvarande regelverk som för vapenexporten med politisk insyn och styrning. Det bör även vid vapenimport vara förbjudet att handla med länder som bryter mot mänskliga rättigheter och demokratiska regler, för att inte riskera att bidra till ökat inhemskt förtryck i dessa länder. Vänsterpartiet har låtit riksdagens utredningstjänst (RUT 2025:260) analysera ett antal länders importlagstiftning. Av elva undersökta likasinnade länder hade nio länder regleringar kring sin import. I en del fall var lagstiftningen densamma för import som export, medan en del länder har en egen lagstiftningsdel för importen. Ingen statlig utredning har heller sett över vapenimporten sedan KRUT-utredningen 2003–2005, då inga förslag presenterades.

En ny lagstiftning ska givetvis inte bli alltför byråkratisk och utgöra ett hinder för Försvarsmakten i samarbetet med för Sverige närstående länder. Det behöver inte bli ett problem och de flesta likasinnade länder har som sagt redan någon typ av reglering av import av krigsmateriel. Den franska lagstiftningen tar t.ex. sikte på import från länder utanför EU till Frankrike. Det kan vara en modell för en framtida svensk lagstiftning.

Även om lagstiftningen för vapenexport är långt ifrån perfekt så finns ett mått av politisk styrning och ansvarstagande vid vapenexport. Det är rimligt att politiken tar motsvarande ansvar när det gäller vapenimport. Att t.ex. inrätta ett liknande råd som

Exportkontrollrådet (EKR) fast för vapenimport kopplat till Förvarets materielverk (FMV) skulle kunna vara ett rimligt sätt att skapa en politisk styrning över vapenimporten.

Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur import av krigsmateriel kan regleras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Den svenska regeringens förhållningssätt

Vänsterpartiet har varit mycket kritiskt mot det stöd svenska regeringar av olika färg gett till export av krigsmateriel. När regeringsföreträdare besöker länder som begår grova brott mot de mänskliga rättigheterna och/eller är rena diktaturer i syfte att få dem att köpa svenska vapen agerar de rakt emot det regelverk som reglerar exporten av krigsmateriel och i strid med Sveriges politik för global utveckling och Agenda 2030.

Under sin tid som ordförande för Moderata ungdomsförbundet krävde Benjamin Dousa 2018 att Ulf Kristersson skulle stoppa de skärpta reglerna för vapenexport om han blev statsminister. Så sent som 2020 argumenterade han mot ett demokratikriterium i vapenexporten (SvD 2020-01-20). I dag är Dousa bistånds- och utrikeshandelsminister i Sveriges regering.

Regeringen har upprepade gånger visat prov på bristande omdöme i utrikespolitiken. Utrikesminister Maria Malmer Stenergård besökte Israel i mars 2025, mitt under kriget mot Gaza. Det går inte annat än att tolka som en legitimering av krigföringen och en ignorans för rådande maktförhållanden. Att premiärminister Benjamin Netanyahu samtidigt är internationellt efterlyst för krigsbrott tycks inte ha spelat någon roll.

Regeringens oförmåga att ta ställning för folkrätten och grundläggande mänskliga rättigheter i kombination med en önskan om en ökad vapenexport riskerar att få förödande konsekvenser. Vänsterpartiet menar att regeringens exportfrämjande arbete inte bör riktas mot diktaturer och stater som begår angreppskrig eller länder med allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, i strid med regelverket för export av krigsmateriel, politiken för global utveckling och Agenda 2030.

6.1 En feministisk utrikespolitik

Den moderatledda regeringen med stöd av Sverigedemokraterna har valt att överge den feministiska utrikespolitiken. Det är ett svek mot de som drabbas allra hårdast av globala kriser, ojämlikhet och fattigdom. I krig och i katastrofer är det kvinnor och barn som är de mest utsatta och de som drabbas hårdast. Ojämlikhet mellan män och kvinnor förstärks när ett land drabbas av en konflikt, och kvinnor stängs oftast ute från beslutsfattande processer. I krig och konflikter ökar antalet barnäktenskap, det sexuella våldet och mördardödligheten. Kvinnor och barn på flykt löper stor risk att bli utsatta för våldtäkter och sexuellt slaveri. Hushållen med en kvinna som ensam ansvarig för familjen blir många gånger fler under en kris, vilket gör att den ekonomiska sårbarheten ökar.

Risken för att kvinnorna då blir tvingade att ta underbetalda arbeten eller att prostituera sig blir större. Efter konflikten lever våldet och utsattheten kvar för kvinnor och barn, samtidigt som kvinnor har svårt att få sin röst hörd i freds- och återuppbyggnadsprocessen.

Många politiska ledare i hårt drabbade länder väljer att investera pengar i vapen och annan krigsmateriel i stället för att investera i sjukvård, utbildning och andra insatser

som kan leda till minskad fattigdom och utsatthet. Vapenexporten bidrar därmed till att hämma samhällsutveckling, och det är i första hand kvinnor och barn som blir lidande när ett land väljer bort välfärdssatsningar till förmån för vapen.

Det är viktigt att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med FN:s resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Den bygger på tre grundläggande principer: deltagande, konfliktförebyggande och skydd. Ett antal uppföljande resolutioner har därefter antagits och tillsammans utgör de den internationella agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Resolutionerna slår bl.a. fast att kvinnors ökade deltagande i att förebygga, hantera och lösa konflikter samt i fredsbyggande och återuppbyggande efter konflikt är en förutsättning för att uppnå hållbar internationell fred och säkerhet. De är ett viktigt verktyg för att uppvärdera kvinnors säkerhet. Vänsterpartiet har bl.a. föreslagit att resolutionen ska få genomslag i samtliga resolutioner i FN:s säkerhetsråd och att Sverige ska tillsätta en särskild ambassadör för arbetet med att implementera resolutionen. Läs mer i våra motioner En feministisk utrikes- och säkerhetspolitik (mot. 2021/22:449) och Jämställdhet och bistånd (mot. 2024/25:870).

Håkan Svenneling (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Gudrun Nordborg (V)

Jessica Wetterling (V)

Tony Haddou (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)